

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehér-megyei, gömörmegei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Fialy Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br. Kőváry László, Martin Lajos dr. Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklye múzeum öre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, **Bécsből:** Veress Endre, **Beszterczéről:** Csernátóni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Jakab Elek, Jókai Mór, Kreith Béla gr Reiner Zsigmond dr., Szinnyey József id., **Csikszeredából:** Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós. Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Hory Béla, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lövei Klára, Magyary Mihály, Márki Sándor dr., Szádeczky Lajos dr., **Lugosról:** Dengi János dr., **M-Bogátról:** Tokaji Etelka. **M-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond, **Nagyváradról:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházáról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele, **Székely-Udvarhelyről:** Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr. **Alsó-Szóvát:** Dézsi Mihály. **Tordáról:** Borbély György, Ferenczy Ferencz. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Rajzoló munkatárs:** Nagy Gyula tanár. **Fényképező munkatársak:** Dunky Ferencz, Dunky Kálmán. **Budapestről:** Vágó Bertalan.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hozzá a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27 sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

A m. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadó-hivatal száma **3213.**

☞ **Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.** ☞

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

Alap az első évfolyamtól megrendelhető. — Díszes borítékba kötve az I.II. és III. évfolyam ára 15 frt.

TARTALOM:

Lapunk első száma	Oldal
Bittera Béla	17
Apróságok a szabadságharczból	17—18
Sepsi-köröspataki Bálint Áron 1848—49. évi közhonvéd és 1852—54-ben a Sepsiszentgyörgyön kivégzett Várdi József hű székely szolgálja	18—20
Hányan haltak meg 1894-ben?	20—21

Halálozások:

Baróti Beke Gyula. — Fendrich Miksa. — Földvári Mihály. — Györfi Pető. — Kalusovszki Korvin Henrik — Láng Nándor. — Miháltsek István. Neczpáli Juszt Árpád. — Papp Károly, Popovics János, Zitkovszky József	21—22
--	-------

Különfélék:

Honvéd, pap, költő. — Szász Gerő szerk. bizottsági tag jubileuma — A hóhér okmányai. — Damjanich és hóbéra. — Kossuth-ünnepély Temesváron. A kecskeméti Kossuth-szobor. — Kinizsi István — Estély. — A kolozsvári honvédegyelet. — A 81 honvéd zászlóalj s Czecc tábornokról. — A kolozsvári szegény honvédek részére — Hibaigazítás.	21—24
---	-------

BORITÉK TARTALMA:

Öreg honvédek képei a milleniumon. — Kossuth Lajos emléksobrára. — Előfizetések nyugtázása. — Épen most jelent meg a Sánta huszár naplója. — A Sánta huszár naplóját — Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története. — A magyar nemzet története — Az 1848-iki magyar czimer.

Öreg honvédek képei a milleniumon. A kolozsvári orsz. ereklye muzeum a m. é-ben felhívta a 48—49-es honvédeket, hogy egyenkint vagy csoportosan fényképeztessék le magukat, a képeket a honvédek rövidebb-hosszabb életrajzai kíséretében küldjék be, hogy a dalias idők katonáinak képeiből minél szebb és imponálóbb csoportot lehessen alakítani. A felhívást tett követte. Több száz arckép, csoportkép, egy kis levéltárt képező életrajzi adat-tár érkezett be, melyek már is szakszerűen vannak rendezve és csoportosítva. Legtöbb egyes kép van a kolozsvári honvéd egyesület köréből. Utánna a brassói, szolnokdoboka-megyei, szentesi, marostordamegyei honvéd-egyesület köréből. Képviselve van különben a szabadságharc minden fegyverneme és több katonával képviselve van minden honvéd-egyesület. Most a kolozsvári honvéd-egyesület előterjesztett indítvány folytán egyik gyűlésén elhatározta, hogy márczius 15-ike előtt egy alkalmas napra összehívja az összes egyesületi tagokat a Dunky-fivérek műtermébe; ott csoportosan, zászlóaljankint azután egyes képekben levéttetik magukat a milleniumi gyűjtemény javára. A muzeumban Kalmár Antal főhadnagy rendezi a képcsoportozatokat. Lajstromozza zászlóaljankint és betűsorban. Az arcképpel kapcsolatosan beérkezett életrajzok és a honvéd szolgálatra vonatkozó okmányok vagy egyéb iratok a honvéd nevével és szolgálati minőségével ellátott pálliumba helyeztetnek. A pálliumok betűrendben tartatnak nyilván. Ez uttal is felkérjük azokat, a kiknek csak arcképük vagy életrajzuk van benn, hogy pótlólag a hiányt kiegészíteni sziveskedjenek. Kívánatos volna, ha minél számosabb arckép s életrajz érkezne be a honvédektől vagy hozzájuk tartozók részéről. Az életrajzokhoz kérdő pontokat tartalmaz lapunk jelen száma.

Kossuth Lajos emléksobrára. Adjon mindenki annyit, a mennyit jó szívvvel adhat. A pénzt az érkezés napján takarékpénztárba helyezzük, hogy kamatokban is növekedjék a tőke. Az adományokat a „Történelmi Lapok“ hasábjain nyugtazzuk. Itt legkönnyebben megtalálja az

utókor, kik voltak azok, kik filléreikkel hozzájárultak a nemzet legnagyobb fiának emléksobrára létesítéséhez.

Kubinyi Albert ur Eperjesről adományozott Kossuth Lajos emléksobrára 1 forintot

Ehhez a f. é. 2. számunkban kimutatott összeg 420 frt 43 kr. Összesen 421 frt 43 kr.

A négyszázhuszonegy rrt. 43 kr. ideiglenesen el van helyezve a kolozsvári kerekedelmi bankban a 2082. sz. könyvecskében.

Az 1848—49. „Történelmi Lapok“-ra egész évre előfizettek.

1892. évre befizettek:

Sombory Lajos.

1893. évre befizettek:

Weisz Nándor, Filep Albert, Nyikos Gyula, Pfeifer Ferencz, Sebeszta Jakab Homonay Szilárd Tolvaj Benedek, Hámos László, Farczádi Mihály, Sombory Lajos, Ladics Nándor.

1894. évre befizettek:

Szegedi honvéd-egyesület, Weisz Mándor, Lőrincz József. Abonyi Pál, Breznóbányai Casino-egyesület, Filep Albert, Gaál Elek. Ménasági János, Nyirkos Gyula, Pfeifer Ferencz, Tordai Casino-egyesület, Csefalvi Alajos, Homonay Szilárd, Krämer Samu Nuriusán József, Sipos József, Timár Károly, Tolvaj Benedek. Török Imre, Vass Tamás, Hámos László, Hátszegi Magyar Casino, Thoroczky Sándor, Molnár József, Farczádi Mihály, Prunyi Andor, Sombory Lajos, Németh József, Baczó József, Szántó Albert, Málnássy Ferencz, Riha Jenő, Tóth Albert.

1895 évre befizettek:

Ifj. Berger Sámuel, Koós Ferencz, Sassy István, Török Antal, Antos János, Bardossy József, Bernát Albert, Budapesti Országos Casino, Budapesti nemzeti Casino. Csakly János, Gaál Elek, Imecs F. Jákó Kovács Lajos, Tordai polgári olvasó-egyesület, Szekfü György, Tordai Casino-egyesület, Mohai Károlyné, Dr. Hatala Péter, Markovics Lázár, Takaró Ferencz, Utasi József. Bittera Károly, Br. Bornemisza Károly, Esztegar Kristóf, Dervarics Imre, Sárosmegyei honv. egyesület, Földvári Mihály, Br. Györfy Pál, Köblös Lajos, Gróf Kuun Géza, Malachovszky László, Pápay Sándor, Pávai József, Dolhai öreg Petrovay János, Reiner Zsigmond dr., Szentesi takarékpénztár, Id. Várady Lajos, Vinkler József, Bognár Károly, Gál József, Andrásovszky Efraim, Szentkatolnai Bakk Endre. Dr. Éder József, Molnár Zsigmond, Popovics Jenő, Pócsa József, Szék. Udvarhelyi áll. főreáliskola igazgatósága, Orbán Károly Dr. Márki Sándor, Cserey Ignác, Földes Gyula, Orbay Dénes, Zámponi Pál.

(Folytatjuk.)

Épen most jelent meg A „Sánta huszár“ naplója.

Értesülvén, hogy sokan óhajtják könyvalakban is birni néhai *Kinizsi István* huszár-kapitány érdekes emlékiratát, mely vonzó előadásával lapunk mult évi folyamában t. olvasóinkat olyan kedélyesen és tanulságosan szórakoztatta; elhatároztuk annak külön kiadását.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

A m. posta-takarékpénztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre címére küldendők.

Szerkesztőség:
Kolozsvár, főtér 12. sz., emelet.
Telefon sz. 244.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Lapunk első száma 1892. február 1-én jelent meg. Ez alkalomból a lefolyt 3 évi működésről egy terjedelmes beszámolót ohajtott közölni a szerkesztő-bizottság. Ez a közlemény azonban, bár félig már ki van szedve, csak a jövő számban jelenik meg, s így egész terjedelmében, egy számban jut az olvasó közönség elé.

Bittera Béla.

(A IV. zászlóalj főhadnagya, a vizaknai csata egyik katonája.)

(K.) Vannak emberek, a kiknek fellépésében a szerénységgel párosulva, a jó cselekvésre való törekvés olyan harmónikus nyilvánul, hogy ismeretlenül is az első pillanatra rokonszenvet kelt.

Ezek közé az emberek közé tartozott néhai Bittera Béla főhadnagy, kivel a szerkesztőség soha nem találkozott, de a kinek egyénisége mégis figyelmet keltett.

Mint pozsonymegyei származású, az erdélyi csaták győzelmeiben a székelly fiukkal osztozott s viselte a győzelem jelvényeit sebhelyekben is és Bem által adott vitézségi érdemrendben is.

E férfinak arcképéről még 1895. év január havában azzal a célzattal készült e lapok számára metszvény, hogy az a vizaknai csata évfordulóján néhány bajtárs társaságában megjelenjen.

Fájdalom, az 1893 évfolyam 3. számának e rovatával nem foglalkozhattam, mert ugyanakkor a halál akart velem foglalkozni. A rovat megcsinálódott Bittera nélkül s az én tudtom és hozzájárulásom nélkül. M. é. febr. 1. számban jött volna ismét sorra. Azonban akkor lehelte ki nemes lelkét a hazafias erényekben gazdag nemes férfiú, ki már nem hallotta a riadót, mely a vizaknai csata egykori katonáit m. é. febr. 4-ére Vizaknán összegyűjtötte, hogy Bem rendeletére megtartsák azt az isteni tiszteletet, melyet 1849-ben ágyuszó és ádáz csata halasztott el.

A Bitteráról szóló megemlékezést gyászjelentésbe foglalva közölte a „Történelmi Lapok” m. é. folyamának 39 lapján Földes Gyula honvéd hadnagya.

Kötelességet rovunk le az elhunyt emléke iránt, a midőn a vizaknai évforduló napja előtt a honvédek „Pantheonába” arcképét behelyezve, Bitteráról röviden megemlékezünk.

(Ez életrajz 1892-ben helyeztetett el az ereklye-múzeum életrajzai tárába.)

Született B.-Vathán, Pozsonyvármegyében. Iskoláit P.-Szt.-Györgyön és Nagyszombatban elvégezván, mint Eszterházy József gróf cseklézi uradalmának irnoka csapott föl önkéntesen honvédnek a szentesített pozsonyi IV. zászlóaljba 1848. évi pünköszt napján. Két hónapi kiképzés után július végén Komárom várába ment a zászlóaljjal s augusztus 20-án Budapesten, Eszéken át Szt.-Tamás alá, melynek sikertelen megtámadása után zászlóaljával Bem seregéhez jutott, ki alatt az egész szabadságharcot végig küzdötte. Részt vett az első sikertelen *nagyszebeni* csatában; ott volt *Vizaknánál* — mit Szt.-Katonai Bakk Endre is fölemlített a sós holttestek föltalálása alkalmából a még élő vizaknai hősokról szóló czikkeiben. Itt meg is sebesült. — A *piskihidi alvinczi, balázsfalvi, medgyesi* s végre a *Bukovinába* kiűzött Urbán ellen vívott *dorna-watrai* csatákban. A piskihidi csatában szölitotta *Báró Kemény Farkas* ezredes mint őrmestert hadnagynak s másnap Déván Bem a Máriaissy zászlóaljhoz osztotta be, melynél végig megmaradt.

A győzelmes erdélyi hadjárat után *Temesvár* cernirozására ment zászlóaljával.

Egy kirohanás alkalmával a tábor allarmirozása, egy rakéta batteria sikeres megrohanása s egy honvéd századnak a Bianchi ezredtől való visszafoglalásában kimutatott vitézségeért Bem egy a freydorfi főhadi szálláson 1849. május 27-én kelt, ma is birtokában lévő okmány szerint a III. osztályu katonai érdemrenddel tüntette ki A cernirozás alatt lett juniusban főhadnagy. Temesvár alól a muszkák ellen Szegedre, majd a temesvári csata után Aradra, innen *Világosra* jött

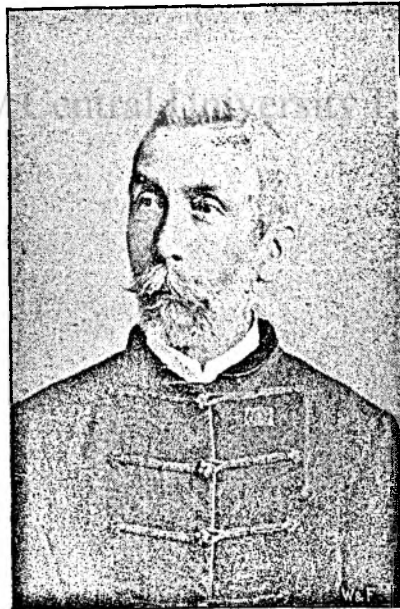
A világosi fegyverletétel után az aradi zsinagógába zárták, ott assentáltak, de mint beteget csakhamar a kórházba küldték, honnan mint gyógyíthatatlan betegségben szenvedő be

nem osztott honvédet 1849. nov. 21-én kelt s ma is a család birtokában lévő orvosi bizonyítvány és Geleitschein-nel haza bocsátották

Itthon még sok zaklatásnak volt kitéve mig orvosi bizonyítványának respektálását kivivhatta s a viszonyok jobbra fordultával előbb körjegyzői, később a vármegyénél árvagymai tisztséget vállalhatott, mely hivalt annak beszüntetéséig — 1878 — viselte is. Öreg napjait, ifju kedélyben Guthoronéli birtokán gazdálkodva nagy családja körében.

Ő maga, halála előtt egy évvel a múzeum felkérése folytán a következőket írta:

1848. évi pünköszt napján a pozsonyi 4. honvéd-zászlóaljba beállván hamarosan Komáromba innen rövid

Bittera Béla.

idő múlva a ráczok ellen *Szt.-Tamásra* mentünk. A szept. 21-iki csata után Verbászra vonultunk vissza honnét Erdélybe rendeltettünk, hol első csatánk *N.-Szében* sikertelen támadása volt. Utána *Szelindek*, majd 1849. február 1-én *Vizakna*, hol az utcai harcban sebet kaptam. Ezt követte Szászsebes, a *szászvárosi csata* majd a dicsőséges *Piski csata*, melyben még mint kezelő-örmester vettem részt utoljára a 4 ik zászlóaljjal. Ezután Déván nevezett ki Bem hadnagygyá s ott folyt le a következő, halálomig emlékezetembe vetődött beszéd. Mikor Zarsitzki hadsegéd a Máriássy zászlóalj előtt álló fővezér elé vezetett, ez így szólt az őrnagyhoz: „Herr Major, Si werden den Herrn Leintenant in Ihr Bataillon eintheilen.“ Az őrnagy: „Sie kommen zur 14. Compagnie“: Én: „Kérem tábornok ur, én nem tudok németül commandirozni“. Bem: „Commendiren sie nur immer „Előre!“ „Előre!“ — Így is történt s az *alvinczi* ütközetben már mint a Máriássy zászlóalj hadnagya vezetem a csatárlánczot.

Részt vettem továbbá a *medgyesi Dorna-Watrai* (Bukovina) csatákban, majd *Temesvár* cernirozásában Freidorf felől.

Itt neveztek ki főhadnagygyá s innen van datálva III. oszt. katonai érdemjelemnek most is kezeim közt lévő okmánya. Temesvár alól apróbb csatározások közt Szegedre, majd Aradra s innen a szomorú emlékezetű Világosra mentünk. A fegyverletétel után Aradra kísérték honnan mint beteget csak november 20-án bocsátottak el. Sok keserves üldöztetés után végre családot alapítottam, 1880-ig a vármegyénél tisztviselősködtem. Legutóbb mint járási gyám — s azóta birtokomon gazdálkodom.

A 4-ik zászlóaljtól a következő tisztekre emlékszem: Szász őrnagy, ki bennünket Eszéken cserben hagyott, Jeszenszky százados, Inczedy Sámuel százados, gf. Rháday hadnagy, Beck Antal hadnagy, Tóth százados, Glósz főhadnagy, Farkas főhadnagy, Kuppis hadnagy, Ucsnay hadnagy, Cservenka, Géczy, Szabó, Baross Károly, Rázgha József, Szelle István, Draskovics és Cziráky hadnagyok, Gabányi orvos, Krascsenics Ignác főhadnagy A Máriássy zászlóaljtól: Suppei őrnagy, Olsovsky és Paulovics századosok, Kasek főhadnagy és Marek hadnagy.

Az ereklye muzeumba küldött egyik életiratán Beck Antal honvéd százados bizonyítja, hogy Bittera Béla vele a 4. honvédzászlóaljban szolgált, melyet előléptetése következtében a piski csata után hagyott el.

Apróságok a szabadságharczából.

A történetírónak, ki egykor teljes hűséggel és kimerítően megfogja írni szabadságharczunkat, nemcsak a döntő csaták és nagy események ismerésére leendő szüksége, de az akkor lefolyt apróbb részletekre is. Az épület nem csupán téglá és nagy terméskövekből, hanem a homok kicsi szemcséiből is áll. Az ismeretes „halotti beszéd“ nyelvünk megbecsülhetlen kincsét képezi, pedig mi szerény, mi primitív *apróság* az a messze századokból. Mit adnánk most egy darab pergamenért, melynek elsárgult betűi őseink honfoglalásakor irattak volna, s az akkori időkből közölnének apróbb följegyzéseket? Csekélységek az ily rövid történetké, de néha a kort jobban jellegzik, mint az ivekre terjedő hosszadalmas leírások. Mátyás király emlékét a népnél ily, mondhatnám adomaszerű apróságok tartották fenn maig. Egyes bravour tettek a Rákóczy-szabadságharczából, a hét-éves háboruból és I-ső Napoleon korából ma is tartják

magokat s csengő poharak közt sokszor képezik elbeszélések tárgyait. Pedig, ha azon időkben fordultak elő ily részletek, szabadságharczunk alatt sem volt hiány ezekben; úgy hogy bátran elmondhatjuk, mikép alig van köztünk, ki azon idők jó és balsorsu napjait átélte, hogy több vagy kevesebb ily episod tanuja, vagy hőse ne lett volna; s minő kár, hogy e néha fölötte érdekes történetké velünk együtt a sirba szállnak, holott a „Történelmi Lapok“ egyik hivatása e porszemeket is összegyűjteni, s mint haszonvehető anyagot is a jövő Pantheonjának fölépítéséhez megőrizni. E szempontból kiindulva megkísértek néhány ily apróságot leírni; talán csekély értékű kezdeményezésem ösztönzésül szolgál mások érdekesebb élményeinek közlésére.

I.

Olcsó dicsőség Keresztesnél

Még mint zalamegyei kaszás nemzetőrök 1848. július 1-én megszállottunk Muraközt s ott fegyvergyakorlatokat tartottunk néhány rozsdás puskával, de annál fényesebb kaszákkal, melyek az öles fenyőfa-nyérel hosszirányban voltak fölszegezve. Midőn aztán Jellásich fölmondta a magyar kormánynak az engedelmességet, szeptember végén, mi nagyvitézül fölgyújtottuk a szalmatekercekkkel bekötözött s kátránnyal bőségesen leöntött letenyei fahidat, hogy a Murán Jellásich át ne jöhessen, szép rendben visszavonultunk a Balaton zalai oldalán, mig Jellásich a leégett hidon alul új hidat vert a Murán s a Balaton somogyi oldalán közeledett minden akadály nélkül Székesfehérvár felé, hol megállapodott. Mi ekkora Mohára érkeztünk, mely egy órányira fekszik Székesfehérvártól, s itt a legkedélyesebben elszállásoltuk magunkat, mintha a szomszédban nem ellenség, hanem szövetséges sereg volna táborba szállva. Moha falu és Székesfehérvár város közt Keresztes község fekszik. Innét jött hozzánk a hír, hogy az ellenség táborából 12 darab vértés érkezett oda széna requirálásra. Nosza, nem kellett több a nemrég elhalt, később honvédőrnagygyá lett *Warga Imrének*, ki akkor mint császári gyalog-ezredbeli tiszt otthon volt szabadságon szüleinél Balaton-Füreden s mint dilettans nemzetőr velünk tartott, rögtön maga mellé vett közülünk egy kis csapatot, átment Keresztesre, bement a nagyvendéglő udvarába, hol a vértések még lóháton ültek, s hatalmas, imponáló hangon rájuk rivalt, hogy azonnal szálljanak le lovaikról és adják meg magukat. S ime, a vitéz hadfiak egy kis tétova után szép csendesen leszálltak lovaikról s engedték magukat a kaszás nemzetőröktől, mint foglyokat elkísértetni, holott ha kihuzzák kardjaikat, vagy rögtön hátat fordítunk nekik, vagy ha nem, úgy összeaprithattak volna bennünket, mint akár a szeckát. Mi megörültünk az olcsó dicsőségnek, s diadallal tértünk vissza csapatunkhoz. A német vezényszó egy császári egyenruhás tiszt ajkairól imponált-e, vagy az akkori bizonytalan helyzettel nem lévén tisztában, kinek kelljen engedelmeskedniök, volt-e az indok, hogy e 12 darab állig fegyverzett lovas ily könnyű szerrel megadta magát, nem lehetett tudni; de annyi bizonyos volt előttünk, hogy ha a mi huszárjaink lettek volna hasonló helyzetben egy zászlóalj ily kaszás és gatyás nemzetőr előtt se tették volna le a fegyvert, hanem kivágták volna magukat.

II.

1848. okt. 5-én Budáról kivonuló utolsó honvéd.

1848. októberben nemzetőri csapatunk honvédzászlóaljja alakult át, s mint ilyen vettünk részt a sze-

rencsétlen kimeneteli moóri csatában. Ebből megmenekülvén újvire Budára értünk. Itt aztán az volt a dolgunk, hogy nappal a főváros utcáin tüntettünk; zene és dobszóval s kibontott zászlóval végig jártuk a főutcákat tüzelve, bátoritva önmagunkat s a csüggedő lakókat; éjjelenként pedig kijártunk előörsi szolgálatra a budai hegyek közé, mert hát onnan vártuk a közeledő ellenséget. A vén Gellérthegy alatt töltöttük a január 4-éről 5-dikére virradó éjet is; a dermesztő hideget az által próbálván mérsékelni, illetőleg elviselhetővé tenni, hogy a Gellérthegy déli oldalán tátongó üregekbe menekültünk s ott a körülfekvő szőlők karóit eltűzeltük, míg a kirendelt őrszemeket majdnem az Isten hidege vette meg. Soha el nem feledhető kegyetlen éj volt ez. Végre megvirradt. Ellenséget nem láttunk, de a portyázó huszárok hírül hozták, hogy már a közelebbi falvak telve vannak ellenséges csapatokkal. Lehetett 9 óra, midőn parancsot kaptunk, hogy hagyjuk el őrhelyünket, s húzódjunk vissza Pestre. Itt a mostani Erzsébettéren álltunk föl. Ekkor még e tér nem volt befásítva, hanem egy piszkos négyszögű üres térség volt, hol a vásárokat tartották. Zászlóaljunk gulyába rakta fegyvereit, s étlen szomjan didergett a csikorgó hidegben, és várta az indulási parancsot. Én kérdést tettem század-parancsnokunknál, meddig maradunk még e helyen? Ő azt válaszolta, hogy lehet még pár óra mulva sem indulunk innét; mire én engedelmet kértem tőle, hogy bátyámat, ki ott lakott közelben, egy ugrásra meglátogathassam, vállamra vetve fegyveremet, eltávoztam Bátyám a Bálványu tczában, az új épület közelében lakott, hol meleg szoba. meleg reggeli és tiszta fehérnemű várt, melyeknek igénybevétele több időbe került. Az idő pedig ily esetekben rohamosan mulik. Ugy hogy, mikorra én az Erzsébettére visszaértem, már délfelé járt az idő, s ott legnagyobb bámulatomra egy lelket sem találtam. A tér üres volt, a boltok be voltak zárva, a járó-kelő nép nem mutatta magát sehol, még a kocsi-közlekedés is megszűnt; úgy tetszett, mintha egy kihalt Herculanumba jutottam volna; nem tudtam, merre menjek, senkisémet jött felém. A kitörő vihart szokta ily ijesztő csend megelőzni. Nem képzeltem el, mi történt azóta, hogy én odajártam; merre mentek, hova lettek a mieink? . . . Végre egy tisztességes arcú aggastyán jött velem szemközt; ez elmondta, hogy a magyar hadsereg nagyrésze még az éjjel, a többi pedig már egy jó órával előbb elhagyta a várost s utócsapatai az üllői-ut felé tartottak, és figyelmeztetett, hogy jól siessék, mert a mint hallja, a vértések már átkeltek a Dunán s minden perczen elfoghatnak. A hideg végig borzongott e szavaknál; elgondoltam, mi lesz velem, ha az ellenség elfog; besoroznak, elhurcolnak idegen országokba s kényszerítenek harcolni azok ellen, kikkel most együtt küzdünk a szabadságért. Katonásan közöntöttem tehát a jóakaratu öreg urat s gyors léptekkel megindultam a Károly és Múzeum uton le az üllői-ut felé. Sehol csapatainkból csak egy hirmondóval sem találkoztam, az utcák kihaltak és néptelenek voltak, csupán a nemzeti lobogókat láttam mozogni a háztetőkön, a mint azokat láthatatlan kezek összegöngyölítették és óvatosan bevonták. Érdekes látvány lehetett, a mint a széles utcák közepén egymagam törttettem előre, vállamon a szuronyos fegyverrel, némán, hallgatagon: látni, miként tekintetek vissza, nem jönnek-e már a félelmes „lisztes zsákok”? Nem jöttek. . . Végre a sorompóm tul majd egy órai gyaloglás után kezdtek feltűnedezni utócsapatunk egyes őrszemei. Mire megkettőztettem lépteimet és csakhamar elértem zászlóaljamat. Meg voltam mentve. Mint később megtudtam, délután 1 órakor már az egész várost el-

özönlötte az ellenség. Ekkor aztán elmondhattam, hogy a fővárosból kivonuló utósó honvéd — én voltam!

III.

A tápiói-bicskei hős.

A diadalmas tavaszi hadjárat küszöbén álltunk. A hadtestek Árokszálláson összpontosítva várták a kiindulást. A mi zászlóaljunktól két század naponként előörsi szolgálatot tett. Egy reggel azonban hiába vártunk a főlváltásra; hirtelen jött az indulási parancs, a zászlóalj többi százada elvonult, minket pedig künnfeledek az előörsi állomáson. Hosszu. Hosszu várakozás után végre mi is összeszedtük magunkat és csatlakoztunk Damjanics hadtestéhez. Így esett aztán, hogy mi nem vettünk részt azon katasztrófában, mely az előcsapatot, vagyis Klapka hadtestét, melyhez a mi zászlóaljunk is tartozott, a menetnél érte. Ez a hadtest, t. i., mint előcsapat szép rendben ment és mendegélt a tápió-bicskei országuton s támadásra nem is gondolt, midőn Tápió-Bicske előtt katonaságot látott csatarendben állani; de minthogy nem lőtt és gyalogságának fekete szíjja volt, seregünk egy részének tartalotta, s folytatta útját gyanulán. De alighogy lőtávolába jutott az ismeretlen hadseregnek, az hirtelen megmozdult, és iszonyu tüzeléssel fogadta. E meglepetésre oly zavarba jöttek a mieink, hogy nem voltak képesek csatarendben felvonulni, hanem eszeveszett bomlásban futottak vissza Nagy-Káta felé. Ekkor érkeztünk mi hátramaradottak nevezett falu északi végéhez. A lengyel legió épen mellettünk haladt el, s ezt az ott álló honvéd-zenekar a lengyel himnusszal valódi extasisba hozta; de ott álltak Görgey és Damjanics tábornokok is és fogadták Klapka jelentését a nem várt katasztrófáról. Görgei le nem írható kemény kifejezésekkel támadta meg Klapkát, s aztán kardott rántva, teljes torokból ordítá a futó tömeg felé: „Álljatok meg nyomorultak, mert a ki még egy lépést tesz előbbre, levágom mint a kutyát. Tisztek, állítsátok helyre a rendet, sorakoztassátok embereiteket, s aztán vissza, előre!” Mert hát rettenetes állapot volt ez ott a széles mezőn, a „leirhatatlan” szó kevés ennek jellegzésére. Itt hurcolnak néhány ágyukocsi elejét megvadult lovak ágyu nélkül, ott egy csapat huszár vágat közibök szorult kétségbeesetten jajgató, eltiport gyalogosokkal összevissza keverve minden fegyvernem, minden zászlóalj, valódi chaosz emberekből, a tiszték kiabálják embereiket s ezek tisztjeiket. És az ellenség golyói folyton üldözik és rémitik a futókat, úgy hogy a golyók már közibénk is hulottak, kik a falu szélén állottunk. Görgey pedig hol előre, hol hátra vágatott tiporva, kardlapozva a rendetlenkedőket, míg sikerült azokat megállítani és sorakoztatni. „Előre a vörössapkásokkal! — kiáltá ekkor Damjanics — a többiek pedig utánunk!” Néhány perc mulva aztán láttuk, mint adnak a vörössapkások sor-tüzet és rohannak szuronysegezve az ellenségre. A koczka megfordult. Az ellenség visszanyomatott, a fölbomlott csapatokban Görgey erélye helyreállítá a rendet, s még az nap több falun keresztül vertük a megrémült ellenséget, mely futtában a falvak főutcáin folyujtotta a házakat, hogy a löporos szekereket ne lehessen utána vinnünk. Hejh! a ki látta ott Görgeyt kipirult arcczal, habzó ajkakkal, villogó karddal kezében a futó tömeg közé rohanni; ha látta ott küzdeni, mintegy kölkeit vesztett oroszlányt, a lehetetlenséggel; megállítani, sőt visszafordítani és győzelmes csatába vezetni egy megvert kétségbeesett, fölbomlott hadsereget: hihette-e, hogy jön idő, midőn ezt az embert elhagyja erélye, el katonai büszkesége, s rövid 5 hónap mulva *kegyelemre* megadja

magát. Mi inkább azt hittük volna, hogy előbb megfor-
gatja szívében győzelemhez szokott villogó vasát, sem-
mint ily *megaláztatást* eltűrnön. Annyira becsültük, mond-
hatnám, istenítettük őt.

Dr. Éder József.

(Folytatjuk.)

Adalékok a kivégzett Váradi József történetéhez.

Sepsi-köröspataki Bálint Áron 1848—49. évi közhonvéd és 1852—54-ben a Sepsiszentgyörgyön kivégzett Váradi József hű székely szolgája elbeszélése.

1894 november hó 16-án temettük el Brassóban a malom utcából Bolonya külvárosból sepsi köröspataki *Bálint Áron* 1848—49-beli közhonvéd, vallása ev. ref. hitv. 1848 előtt mint kocsis szolgált egyes uraságoknál. 1848—49-ben a 84-ik honvéd zászlóaljban szolgált, mint közvitéz. Résztvett a szászhermányi és szépmezői ütközetekben az orosz ellen. 16 évig ágyban fekvő beteg volt, kezei és lábai teljesen elbénultak, nyugdíjban (havi 3 frt) csak két évig részesült. Öreg neje mosásból élt és két fia tartotta, kik közül *Bálint András* cipész, *Bálint Mihály* kőmives, mindkettő Brassóban lakik és mindkettő vagyontalan. Temetésén a brassói 1848—49. honvédek *Jeszenszky István* nyug. honvéd alezredes vezetése alatt testületileg megjelentünk.

A honvéd életrajza és naplója.

A boldogult 1828 június 28-én született Sepsiköröspatakon rom. kath. szüleitől, de nőülése alkalmával áttért az ev. ref. vallásra. Tudtam felőle annyit, hogy 1852—1854-ben hű szolgája volt a Sepsiszentgyörgyön kivégzett Hunyadmegye bányapataki Várady Józsefnek, azért a folyó év nyarán felkerestem beteg ágyában s látva, hogy elméje még teljesen ép, megkértem, hogy beszélje el 1852—1854-ben Váradyval kiállott szenvedéseit fiainak, kik mindaketten értelmes, irástudó, igen szép magaviseletű családos iparosok. A fiukat is felkértem, hogy foglalják írásba, a miket az öreg el fog beszélni nekik és adják aztán át nekem a Tört. Lapok számára leendő feldolgozás végett. Az öreg és fiai teljesítették kérésemet. A közel 3 ivre terjedő elbeszélés itt fekszik előttem és én honfui kötelességemnek tartom, megörökíteni e páratlan hű székely szolga kiállott szenvedéseit. a fiuk által leirtakon csakis *simitni fogok*. Halljuk tehát a hű szolga elbeszélését.

Váradi József buvá helye.

„Az 1852-ik év július hó utolsó napjainak egyikén egy kocsi gördült be Zolsánba (Háromszék megye) *Benkő Rafaelné* udvarába. A kocsiból szotyori *Nagy Tamásné* szállt ki. Ez nem volt feltűnő. mert e két urinő gyakran meglátogatta egymást. Feltűnő csak a volt, hogy a kocsist a Nagy Tamásné fia helyettesítette. Alig félóra múlva a kocsi eltávozott. Másnap reggel az öreg udvarbíró, bejött hozzám és így szólott: „Te Áron, én az éjszaka egy magyar tisztet vezettem be az udvarba a „kenderesen“ át. Látta-e valaki magokat? kérdém az udvarbírótól, a ki ezt felelte: „Senki sem. Jól van, folytatám, nekem kend megmondhatja, hogy kit vezetett be, de másnak ki ne fecsegye, mert asszonyostól együtt felakasztják“. Harmadnap *Benkő Rafaelné* hozzám jött az istállóba és így szólott. „Áron, a kapukat aztán este 9 órakor temagad zárd be és a kulcsokat hozd fel hozzám, hogy hirem nélkül senkit be ne bocsássatok. Így is történt. Pár nap múlva felhivatott az asszony és azt parancsolta, hogy én csináljak egy jó rejték helyet. Minek azt? Kérdezém kíváncsian. A szegény „Várady itt van

— mondá az asszony — mint emissarius jött be Törökországból és nekünk jutott a feladat, hogy gondját viseljük.“ Hát kicsoda az a Várady? kérdezém. „Egy előkelő családból való fiu Hunyadmegyéből Bányapatakáról, a ki mint huszár százados szolgált a magyaroknál.“ Ezt megtudva, többet nem kérdezősködtem, hanem hozzáfogtam a rejték hely készítéséhez még pedig kettőnek, melyeknek később hasznát is vettük.

Az egyiket az árnyékszék ajtója bélése mögötti falba, jobb és balfelől, a másikat egy ágy alatti padló alá. A két rejték hely elkészülvén, Várady elkezdé működését. Mindenek előtt egy biztos levélhordó embert kellett szereznünk és bibarczfalvi *Borbát László* ur közbenjárására nem egyet, de hármat kaptunk u. m. bibarczfalvi Szabó Áront. Bartalis Ferenczet és Bogyor Samuelt, kiknek feladatuk volt a leveleket Oláhországba Bukurestbe Makk ezredeshez szállítani. Mind a hárman utleveleket kértek *Kovács* a szentgyörgyi kapitánytól, hogy mint borvizkereskedők átmeheessenek Oláhországba. Ezzel a levelezés Várady és Makk között megkezdődött. Makk arra buzdította Váradyt, hogy mindenáron pénzt teremtsen és küldjön neki. *) Akkor azonban mindenhez lehetett jutni, csak pénzhez nem. Annyira, hogy Várady-nak nem volt egyetlen krajczárja, hanem Benkőné asszony tartotta benne a lelket.

Váradi József betegsége.

Telt mult az idő egész 1852 október elejéig. A munka nagyban folyt. Október elején engem beszólítottak katonának, de Várady így szólt hozzám: „Áron én magát semmi szín alatt nem bocsátom el. mert maga bele van avatva dolgunkba s magát nem nélkülözhetem, tavasszal más világ lesz és addig maga itt elfér mellettem.“

Mi türes-tagadás, a 8 évi katonáskodás nekem sem volt inyemre, tehát jobb időt várva ott maradtam. A cselédség előtt egy vargabetűt vetve szinleg elbucsuztam tőlük és éjszaka vissza kerültem Váradyhoz. Valami 260 forintomat elköltöttük közösen, remélve jobb időket. Ennek utána én Várady mellett maradtam, a mig elfogták. 1853 elején Várady vizkorságba esett. Az orvosok mindenfelől jártak hozzá, de nem birtak rajta segíteni 1853 június havában Bartalis Ferencz így szólt Váradyhoz. Van Baróton egy orvos, ha az nem segít, akkor senki sem. Várady így felet: „Igazán, de Zolsán messze van Baróthoz, hogyan tudunk azon orvossal közlekedni?“

Ugy mondá Bartalis, hogy a százados urat egy szekérre szépen felpakoljuk és egy éjszaka elszállítjuk Bibarczfalvára az én házamhoz. Ez meg is történt. Alig egy-két nap feküdt Várady Bartalislánál, harmadik nap beállított hozzá egy ur forma ember, külsejéről mindent fellehetett róla tenni, csak azt nem, hogy orvos Várady vonakodott is őt elfogadni, de szóba elegyedve, látta hogy többet tud az az ember mint külseje mutatta. Csakhamar megbarátkoztak. Miután az orvos megtudta származását, szüleit jól ismerve, mert ifjabb korában Hunyadmegyében volt orvos, megmondotta nevét. Jakabházy volt.

Megvizsgálva is Váradyt, így szólott: Uram én 15 nap alatt önt lábra állítom. Bartalislánál a gyógykezelést nem lehetett eszközölni, mert csak egy szobánk volt; tehát más szállásról kellett gondoskodni, a mit Szabó Áronnál meg is találtunk. Oda áthurczolkodva, Várady 15 nap alatt teljesen felgyógyult. Szerencsénkre Várady testvére épen akkor küldött 300 frtot. Ebből Jakabházy-nak megfizette a tiszteletdíjat és a gyógyszereket.

*) Bukarestben is szünetlenül pénzért zaklatta az ott lakó magyarokat.

Bujdosás. Kovács kapitány gaztettei.

Az életmód is jobb kezdett lenni úgy, hogy Várady pár hét alatt teljesen helyre jött és működését újból folytathatta Legelőbb elment Maksára N. N.-hez tudván, hogy jó magyar ember és előadván küldetését, kérte pártfogását korán sem sejtven, hogy olyan egyénnek árulta el titkát, a ki az ilyen szabadságra törekvés iránt gyűlölettel viseltetett. Nemcsak, hogy jóformán meg sem hallgatta Váradyt, de még kegyes volt Kovács kapitányt tudósítani a közötte és Várady között lefolyt beszélgetésről. Tehát ezen ur volt az üldözés megkezdésében a főszereplő. Várady hogy ez első lépésben is kudarcot vallott s talán mert Isten is úgy akarta, nem ment azon napon többé senkihez, hanem visszatértünk éjnek idején Benkő Rafaelnéhez és itt maradtunk. Benkőné épen Dálnokra kocsizott volt és a szobák összes kulcsait Bara Sámuelnéra bizta. Alig virradott és ime Kovács kapitány két csendőrrel ott termett nálunk, de a kulcsok nem voltak hon és míg ezekért Szemerjára küldöttek és Baráné feljött velük, addig mi rejtekünkbe szépen becsusztunk. E rejtekünkben hallottuk jól hogy Kovács kapitány a törvény nevében az egész életet felkutatni szándékozik. Össze is kutattak mindent, még a párnákat is egyenként kikutatták, de eredmény nélkül. Épen közvetlen a rejtekünket takaró ajtó között megállván Kovács kapitány, így szólott: „Itt valahol rejteknek kell lenni.“! Igaza volt, mert ha csendesebben és hosszasabban állott volna ott az ajtó között, még szívünk veréséről is észrevehetett volna minket az ajtó bélése mögött. Kovács kapitány nem találván meg, a kiket keresett, a csendőrökkel eltávozott s mi eljöttünk rejtekünkben. Azonban néhány óra mulva, hallottuk, hogy a szakácsné és a cselédek keservesen sirnak, hogy a nagyságos asszonyt a csendőrök elfogták és Kézdi-Vásárhelyre vitték, a mi valószínűleg, Dálnokról jöve, utközben történhetett. Estve Baráné is eljött és felnyitotta az ajtókat s hozzánk lejőve, elbeszélte, hogy Kovács kapitány elfogatta Benkőné.

Igy aztán biztonságunk koczkáztatva volt még rejtekünkben is. Kénytelenek voltunk alkalomadtán tovább állni. Hányódtunk vetődtünk faluról-falura s legtöbbszörre a falusbíráknál és jegyzőknél vontuk meg magunkat, mivel ügyünkbe szinte minden értelmes ember be volt már avatva. Azonban így sem sokáig tarthattuk magunkat, mert Háromszék réme Kovács kapitány szünet nélkül üldözött bennünket.

Még egy eszközünk volt kéznél, melyet fel is használtunk. Elmentünk Matisfalvára Benő Miklós urhoz. Ezen lelkes hazafi annyira buzgólkodott ügyünkben, hogy már ötvenre menő fogható egyént össze is toborzott s számunkra puskákat, pisztolyokat sőt golyókat és lőport is szerzett.

Koós Ferencz.

(Vége következik.)

Hányan haltak meg 1894-ben a honvéd menedékházban? A következő sorokat vettük:

Tekintetes Szerkesztő ur!

Kötelességemnek tartom tudatni T. Sz. urat melyszerint a 48—49-iki országos menházban, az 1894-dik évben 8 halálozás volt. Sokkal kevesebb mint az előtti két év folyamán. Az elhunytak között van: Rátonyi János, a 11-ik zászlóalj harczosa is, a többi elhunytaknak neveit nincs miért említenem, miután haláleset következtében a menház parancsnoksága azonnal értesítendő a

megboldogult övéit menházilag. 48—49. tüzér altiszt: Takaró Ferencz.

E sok kapcsán megjegyezzük, hogy a „Történelmi Lapok“-ban foglalt feljegyzés szerint a rendesen száz tagot számláló honvéd menedékházból elhalt

1892. év folyamán 17.

1893. „ „ 23.

1894. „ „ 8.

A három utóbbi év alatt tehát a múlt év volt a legkedvezőbb a halálozásokra nézve.

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Baróthi Beke Gyula 1848—49-diki honvédőrnagy, nyugalmazott m. kir. honvédezredes, megyei főszámvevő és a megyei honvédegyesület elnöke halt meg f. év jan. havában Zomborban. Beke mint fiatal ember még a szabadságharc előtti időkben a katonai pályára lépett. Katonai szolgálatát a második székely ezredben kezdte, honnan a szabadságharc kezdetén az oláh és szerb fölkelők elnyomására küldték. Világos után Temesvározt elfogták az osztrákok, de kimenekült a fogságból és sokáig tartózkodott álnév alatt a Bácskában. A kiegyezés után ismét honvédtiszt lett s mint alezredes vonult csak nyugalomba. Később Bács Bodrogmege főszámvevőjévé választotta s mint ilyen 1890-ig szolgált.

Fendrich Miksa 1848—49-iki honvéd-hadnagy, városi tanácsos jan. hó 26-án életének 66-ik, boldog házasságának 30-ik évében elhunyt. Beküldte Matolay Etele S.-A.-Ujhelyről.

Földváry Mihály, Pestmege alispánja, e hó 12-én halt meg, hosszas szenvedés után, Budapesten. Földváryval a régi híres alispánok egyik csaknem utolsó alakja szállott sirba. Kivüle talán egy-kettő van s él még az országban ebből a tiszteletreméltó, nemes gárdából. Földváry Mihály, régi előkelő család sarja, 1824-ben a pestmegei Tasson született. Tanulmányai befejeztével ügyvédi vizsgát tett. 1847-ben már Pestmege tiszteletbeli szolgabirája volt. Résztvett a szabadságharcban. Az önkény rémuralma alatt családi birtokára vonult, várva a jobb jövőre. Az alkotmány visszaállítása után ismét a közélet terére lépett. 1867-ben főszolgabírónak választott: 1872-ben orsz. képviselő lett; 1878-ban pedig Pestmege alispáni székébe emelte a közbizalom. S azóta folyvást megyéje élén állt, tisztelve még politikai ellenfelei által is. Neve a bosnyák okkupáció alkalmával lett országos hírtvé, midőn törvényeinkre hivatkozva, megtagadta a katonai hatóságnak a fuvarokat. E miatt a kormány fel is függeszté állásától, fegyelmi vizsgálatot indított ellene; de a bizalom ismét visszaültette az alispáni székbe, melyet haláláig hiven betöltött.

Györfi Pető. A 48—49 honvéd-egyletek élén állók gárdájából egy szívben lélekben alkotásokban egyaránt kiváló férfiú tűnt el ismét. Temetése jan. 24-én ment végbe. A koszorúkkal borított koporsót beláthatlan résztvevő közönség kísérte a r. kath. temetőbe; a halottas kocsi előtt a m.-helyi összes 1848—49 es agg honvédek lépdeltek katonásan sorakozva, ideiglenes elnökük ngos. kebelei Nagy Samu, volt honv. százados vezetése

alatt. A sirnál Kovács Ferencz apát plebános — ki a temetési szertartást is teljesítette — mondott az elhunyt felett megható beszédet; utána Szöllősy, Jeddi nyugalmazott ev. ref. pap bajtársunk, a ki az elhunyttal egy zászlóaljban, a 12-ikben szolgált, emlékezett meg Györfi Pető érdemeiről és hős tetteiről. A marosvásárhelyi honvédegyesület is díszes cserkoszorút helyezett az elhunyt jeles ember koporsójára. Györfi Petőnek, a marosvásárhelyi honvédegyesület elnökének elhunytáról vett gyászlap így szól:

Györfi Petőné, Bereczky Amália, mint özvegy; Györfi-Bereczky László, mint örökbe fogadott fiú; Györfi Krisztina, Tiltscher Edéné; Györfi Titusz; Györfi Tilda, öz. Schikorszki Jánosné; Györfi Anna, öz. Donogányi Jakabné, mint testvérek, fájdalmas szívrrel jelentik, hogy: Györfi Pető életének 68, házasságának 33-ik évében, agyszélhűdés következtében rövid szenvedés után január hó 22-én esti fél 9 ó-akor elhunyt. A boldogult, mint a szabadságharcz egykori vitéz századosa; a marosvásárhelyi 12-ik honvédszászlóalj utolsó parancsnoka; a honvédegyesület elnöke, nyugalmazott kir. törvényszéki elnök; hites ügyvéd; városunknak 5 éven át orsz. gy. képviselője és később polgármestere; a róm. kath. egyházközség tanácsosa; a negyvennyolcas hősöknek egyik már külső megjelölésében is tisztelgetet keltő, aranytízta jellemű, általános népszerűségnek örvendő alakja: családjának gyöngéden szerető feje, a köz- és magánélet terén hasznos szolgálatokat teljesítve: hitelen, mint villám sújtotta tölgy hullott el a munka mezején és hagyott szívtépő fájdalmat övéi kebelében. Temetése jan. 24-én, délután 2 és fél órákor volt, a honvédek és a közönség nagy részvétel mellett. Esetrajzát és arczképét a „Történelmi Lapok“ 1893 évfolyamának 35. lapján közölte.

Kalusovszki Korvin Henrik tábornok, meghalt. Az elhunyt lengyel származású volt, és 1830-ban a lengyel szabadságharcz egyik vezető embere. 1848-ban Kossuth Lajoshoz csatlakozott, a kinek később benső barátja lett. Kalusovszky negyven esztendővel ezelőtt vándorolt ki Amerikába, a hol Washingtonban telepedett meg. Halála Washingtonban következett be.

Láng Nándor a vásonkeői Zichy-család nagylángi uradalmának nyugalmazott főtisztje halt meg január 14-én Kassán. Láng a szabadságharczot végig küzdötte s századosáig vitte a honvédseregben.

Miháltsek István postamester 1838—49-iki honvédhadnagy. Jan. 14-én, 71 éves korában elhunyt Duna-szerdahelyen. Özvegye, gyermeke s több uno a siratja. Temetése általános részvét mellett ment végbe.

Neczpáli Justh Arpád szomorfalusi földbirtokos, nyugalmazott 1848—49-diki honvéd hadnagy 70 éves korában, január 12-én meghalt Verebélyen.

Papp Károly, volt honv. tűzér százados elhunyt f. hó 10-én az orsz. kórházban; onnan kísértük jan. hó 12-én örök nyugalom helyére, az ev. reformátusok temetőkerájába, egykori bajtársak alig egy néhányan, mivel a helyi 1848—49-es agg honvédegyesület nem volt értesítve elhunytáról. *Vas Tamás* helyi első ev. ref. pap megható imát mondott az elhunyt koporsója felett, megemlékezve hős tetteiről. Hogy az elhunyt bajtárs melyik hadosztályban szolgált, nem tudatik; 67—68 éves lehetett. Csak a múlt évben jött Marosvásárhelyre, s ez oknál fogva helyben kevesen ismerték. Imrech Sándor.

Popovics János 1848—48-iki honvédhadnagy, majd utmester, postamester és a borkuti fürdő tulajdonosa e hó 4-én, életének 67-ik évében, agyszélhűdés következtében hirtelen elhunyt. A jótékonyságáról, vendégszeretetéről széles körben ismert „János bácsi“ még halálát megelőző napon is, — amint nekünk Rahóról (Mármegye) írják, — legkedélyesebb szívességgel látta el a Borkuton átutazóban hozzá betért vendégeket s mint fürdőtulajdonos, szép terveket fűzött eddig is látogatott fürdőtelepének fellendüléséhez a vasut kiépülése folytán; a váratlanul jött halál azonban — sajnos — meghiúsította e szép terveit. Vagyonát legnagyobb részben rokonaira hagyta a már régebben elkészített végrendele-

tében jótékony czélokra is tetemes összeget hagyott. Temetése jan. 8-án volt s számos ismerőse, tisztelője se-reglett oda a vidékről is, hogy az általánosan tisztelt szeretett jó embernek végtisztesség tételét emelje. Nyugodjék békével.

Vidacs János, 48-as honvéd, volt gépgyáros, a Schlick-gyár tisztviselője, jan. 20-án 62 éves korában meghalt Bpsten. Jan. 22-én temették el a népszínház-utca 14. sz. a. lakásáról nagy részvét mellett.

Zitkovszky József lovag pancsovai ügyvéd, Pancsova városnak 1887 óta tiszti ügyésze, január 17-én 68 éves korában Pancsován meghalt. A közszeretetlen állott vigkedélyű öreg ur végig harcolta az egész szabadságharczot s Perczel hadosztályában ismételtén kitüntetvén magát, főhadnagyi rangot nyert. A szabadságharcz után az osztrákok menekülés közben elfogták, súlyos várfogságra vetették. Fél évi fogság elszívésén után kegyelmet nyert, de mint közlegényt besorozták a császári seregbe. Zitkovszky egyike volt azoknak, a kik közvetlen a szabadságharcz kitörte előtt tettek Pozsonyban ügyvédi vizsgálatot; a kiegyezés után újra alá kellett magát egy vizsgálatnak vetnie, melynek letétele után, az akkor még divó numerus classus értelmében Eperjesre lett ügyvéddé kinevezve. 1879-ben Pancsovára tette át irodáját, mely utóbbi helyen a közbizalom a város tiszti ügyészévé tette. Halálát özvegye s gyermekei, a pancsovai ügyvédi kar, melynek nesztora volt és tisztársai gyászolják. Temetése a város intelligens közönségének óriási részvételével január 19-én történt meg.

KÜLÖNFÉLÉK.

Honvéd, pap, költő.

— Szász Gerő szerkesztő bizottsági tag jubileuma. —

Már december 15-i számunkban elmondhattuk volna, hogy az erdélyi hadsereg egyik 48—49-ben gyerekek ifju tagja, Szász Gerő hadnagy, nagy ünnepeltetés tárgya volt Kolozsvárt (m. év decz. 19-én.) Elhallgattuk akkor, hogy megtarthassuk ünnepnapra ezt a tudósítást. *Szász Gerőt*, a főhadnagyot ünnepelte az erdélyi részek közönsége. Nem hibája Szász Gerőnek, hogy ebből az ünnepből nemcsak az erdélyi részek, hanem az egész ország részt kért.

Hisz 40 év óta poéta. Erről a negyven évről négyszáznál többen emlékeztek jubileumakor meg a nagyok közül. De senki sem oly közvetlenül, mint Szabolcska Mihály, a ki a verselő öreg honvédnek versben mondta el többek között, hogy:

Itt születél, halmos erdők
Lombozatja,
Első álmod édesebbé
Itt ringatta.
Itt tanultál falevelről
Varázs-igét leolvasni:
„Erdélyország: tündérorság“,
Mindenikről azt olvasni.

Hogy azóta minden fáját
Megaloltad,
Hegyt, völgyét tetszetősebb, sugarasabb
Szinbe vontad:
Áldjon meg az Isten érte,
Hogy kitartón ugy szeretted,
S költészeted arany fátylát.
Rajta végig terítgetted.

Ki irigyl, ha végre az
Erdők lombja,
Koszoruba hajlik érte
Homlokodra.
... Egyben mégis irigyellek
Ald vagy ver az Isten érte:
Hogy te egyszer majd meghúdtál,
Majd meg tudtál halmi érte.

Meg bizon, többször meg tudott volna halni. Ott volt Vizaknánál az ifju gyerek, ma öreg poéta. Lapunk 1893 évi folyamának 19 lapján el van ez mondva. Ott volt a többi csatákban is. Kétszeresen jól esett nekünk, midőn arany tollal tisztelték meg az öreg honvédet, midőn általános ünneplés tárgya volt, hogy a költőkön kívül megemlékeztek az egykori *bajtársak* is az egykori honvédről.

Szász Gerőt különben ismerik lapunk olvasói az 1892. évfolyam 185 lapján, 1893 évf. 57 lapján megjelent hangulatos szép költeményekből. Életrajza s arcképe a „Történelmi Lapok 1893. folyam 18 lapján foglaltatik.

A hóhér okmányai. Mult számunkban közöltük, hogy Bott Ferencz 1848-iki aradi hóhér örököse átadta az ereklye-muzeumnak az aradi vértanuk kivégzésére vonatkozó okmányokat. Mint most értesülünk, Bott Ferencz örököse ismét két okmányt adott át a muzeumnak. Az egyik Rázga Pál lutheránus papról szól, kit 1849. január 14-én Pozsonyban, a másik pedig Ormay Norbert honvédvadász-ezredesről szól, kit 1849. aug. hónap 22-én Aradon végzett ki Bott Ferencz. Mind a két akasztásról az illető osztrák parancsnok aláírásával ellátott bizonyítványt kapott a hóhér. E bizonyítványok szerint Bott az akasztást kitünő ügyességgel végezte, a mivel az aláírt osztrák katonatisztek meglegedését nyerte ki. Bott örököse, ki az okmányokat az ereklye-muzeumnak átszolgáltatta, megigérte, hogy Kreith Béla grófot nyomra vezeti az aradi vértanuk ruháinak felkutatásában. Eme nagybecsű ereklyék a hatvanas években még a hóhér birtokában voltak, s Damjanich híres fehér köpenye még 1876-ban is megvolt. Az ereklye-muzeum elhatározta, hogy 500 frt jutalmat ad annak, ki a nyomozást eredményre segíti elő. Damjanichnak a hóhérral folytatott párbeszédéről e közleménnyel kapcsolatban alább közlünk egy adatot:

Damjanich és hóhéra. „Az aradi vértanuk albuma“ című mű 130. lapján Varga Ottó szerkesztő a következőket közli:

(* Tratyler Lajos úr a Vulkáról ide vonatkozólag a következőket írja 1890 jun. 27-éről kelt levelében. Én ugyanazon Charé Nro 2-ben voltam elzárva, hol a tábornokok, de véletlen körülmények következtében szabad lábra jutottam még a szomorú ítélet kimondása előtt. A várparancsnok kitüntető figyelme következtében szabadon jártam ki-be a várban. Okt. 5-én Damjanich magához hivatott és arra kért, hogy vezetném hozzá a a hóhért, kivel beszélni szeretne; ennek következtében én csakugyan 6-án reggeli 4 órakor a hóhérral megjelentem nála és ágyától két lépésre álló két ór között nagy szivarfüstben találtam. Bemutatván németül a hóhért, mire köztük a következő párbeszéd keletkezett németül:

— Ön a hóhér? hogy hívják? honnan való? — Keze engem ma ki fog végezni, én Damjanich vagyok,

— A hóhér erre valami cseh nevet mondott és hogy Brünnből való.

— Egyenesen a mi kivégzésünkre rendeltetett ön ide? — folytatá Damjanich.

— Nem a garnizzonnal vonultam ide.

— Tehát mindenütt a magyarokat aggatni?

— Azt nem tudom.

— Ide vonultában gyakorolta már valahol hivatalát?

— Igen, nem; nem válaszolhatok erre.

— Itt Aradon remekeljen ön; nekem csak az a kérésem, hogy kezeim-lábaim összekötésénél ügyeljen.

— Lesz gondom rája, meg fogja látni.

— Sie Pamschabel! nem fogom én azt látni, fájdalmakat fogok érezni, de ugy-e megígéri nekem óvatosságát; én nyugodtan fogok meghalni.

— Igen viszonzta a hóhér. Mire Damjanich köszönete mellett hozzám fordulva mondá:

— Mondja meg az aradi jó, hazafias polgároknak utolsó tiszteletemet.)

Kossuth-ünnepély Temesváron. A magyarosodásban buzgón előretörő Temesváron, jan. 17-én lélekemelő, hazafias ünnepély folyt le, a temesvár-józsefvárosi „Társas-kör“ helyiségeiben. A hazafias kör, mint a „Délvidéki Ellenőr“-ben olvassuk, — a kegyelet adóját rőtta le Kossuth Lajos emlékezetével szemben, midőn ünnepélyes ülésben leplezte le, a Waelder János tehetséges akadémikus festő és főreáliskolai tanár által áldozatkész buzgósággal elkészített Kossuth Lajos olajfestésű arcképét. A hazafias ünnepélyen a többi testvértársaskörök is megjelentek, míg a józsefvárosi társaskör tagjai teljes számban vettek részt az ünnepélyen, melyet Csasznek József elnök 11 órakor nyitott meg, lelkes, meleg hangon üdvözölvén a vendégeket és az egyleti tagokat. Utána Dobrov Ede dr. tartotta meg mély benyomást keltő, hazaszeretettől átlengett ünnepi beszédét, mely megérdemli, hogy dicsérettel legyen megemlítve. Dörgő, szünni nem akaró éljenzések közepett hullott le a lepel a gyönyörű aranykeretbe foglalt, babérkoszorúval körülövedzett képről, mely felejthetetlen nagy hazánkfia arcvonásait meglepően élethű másolatban örökíti meg. Roth Loránd tanácsára a közgyűlés egyhangulag jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a zseniális kép festőjének, Waelder Janos tanárnak, mire az elnök neánny köszönő szó kíséretében berekesztette a gyűlést. — Déli 12 órakor disztrakoma volt az „Arany orozslán“ helyiségeiben, sok lelkes felköszöntővel.

A kecskeméti Kossuth-szobor. Mindinkább nagyobb mérveket ölt az a mozgalom, mely Kecskemét város lelkes polgárainak körében, egy kecskeméti Kossuth-szobor föllállításának céljából indult meg. Most fölszólították a város kebelében létező összes egyleteket és testületeket, valamint köröket is, hogy képviselőileg jelenjenek meg az alakuló-gyűlésen. A napokban meg is volt az alakuló gyűlés, a melyen 93 testület volt képviselve. Megalakult a „Kossuth-szobor-bizottság“. Elnök a 48-as párt elnöke: Szappanos István. Társelnökök: Szeless József dr. és Végh József nagyiparos. Alelnökök: Horváth Mihály dr., Hanthó István dr., Hacker Lajos, Szabó Mihály alkapitány. Jegyzők: Hankovszky Zoltán joghallgató, Révai László. Tormássy Sándor tanítók. Pénztárnok: Fekete Mihály kereskedő. Intéző bizottsági tagok: Horváth Ádám dr. országgyűlési képviselő, Csilléry Benő jogtanár, Beretvás Pál vendéglős, Farkas Ignác gyógyszerész, Fehér István kereskedő stb. stb. A bizottság a város kebelében gyűjtőiveket bocsát ki és a szobor az ezredéves ünnepre lesz készen.

Az erdélyi hadsereg létszámához. *Előleges válasz.* Thoroczkay Sándor h. főhadnagy és a 73-ik honvéd zászlóalj segédtsíztje a „Tört. Lapok“ idei 1-ső és 2-ik számában észrevételekkel kíséri az erdélyi hadsereg létszámáról általam ismertetett két eredeti okmányt Addig is, míg Nagy Sándor tüzér bajtársammal együtt bővebben válaszolhatnánk, csak két rövid észrevételt kell közleményére tennem:

1. Mindkét okmány Lőrincz József hagyatékából való és hitelességéhez kétség nem fér. A kimutatásba természetesen azon adatok vannak bejegyezve, melyeket a csapatvezetők a főparancsnoksághoz beküldöttek. Ezekkel szemben csak *hitelesebb okmányok* birnak czáfóli erővel, — milyen pl. szemtanúnak egykoru följegyzései.

2. Azon kérdésre; miért nem vett Czech tábornok, ki akkor az erdélyi hadtest főparancsnoka volt, részt, az oroszok elleni hadjáratban, — utalhatunk *Pünkösti Gergely* h. őrnak azon cikkére, mely a „Tört. Lapok“ 1894. 5-ik számában jelent meg (41., 42. lapokon). Így szól:

„Egy izben Czech 1849. május végén kilovagolt Sebenből és a luther. temető felé kivezető kapunál lováról leesvén csipő csontja annyira megsérült, hogy járni sem tudott. Ezért a kovásznai fürdőre ment és mikor a muszkák Tömösnél betörték, onnan elmenekült.“ stb.

Szabó Sámuel.

A 81. honvédszászlóaljról s Czech tábornokról! A „Történelmi Lapok“ idei 2 dik számának „Az erdélyi hadsereg létszáma“ című cikkében szerző amaz állítása, hogy a 81-dik honvédszászlóalj négy századba volt beosztva, tévedésen alapul, e tévedést következőkben igazítom helyre: Ezen zászlóalj, melynek keretűl a Máriási nevet viselt ezredből egy százados, két fő, két alhadnagy, két őrmester, hat tizedes, ugyanannyi őrvetető s néhány közhonvéd szolgált, 1849 márczius hó végén Brassóban csiki székelyekből alakult, Endes József őrnagy parancsnoksága alatt, hat századdal és századonként 200 emberrel. A század parancsnokok ezek voltak: 1-sőé *Balló Márton*, 2-diké — melyben dandársegéd minőségben elvezényeltetésemig, magam is szolgáltam, — *Hegyesi Sándor*, 3-diké *Kovács József*, 4-iké *Nagy Sándor*, 5-diké *Mora Lőrincz* és 6-diké *Molnár Károly* századosok. Czikkiró ama kérdésére: mi volt oka annak: hogy Czech tábornok az oroszok elleni hadjáratban tényleg nem vett részt? határozottan felelhetem: az, hogy ő közvetlen az oroszok betörése előtt Nagyszebenben — hol mint parancsnokoló tábornok székelt — oly szerencsétlenül bukott le a lóról, hogy csak két mankóra támaszkodva birt nagy nehezen járni. Így láttam őt 1849. július végén Nagyszebenben, s augusztusban Zsibón, 24 órával az ottani fegyverletétel napja előtt, s csodával határosnak tartottam, ily állapotban külföldre való menekülést Deés. 1895. január 19-én. *Boér János.*

Kinizsy István. A „Történelmi Lapok. 1894 évi 24 számának hasábjain azt olvastam, hogy Kinizsy István a jogot Kolozsváron végezte — bátor vagyok ezt téves állításnak mondani. Tudomásom szerint ő Keszthelyen végezte a gazdasági tanfolyamot és Marosvásárhelyen a jogot. Kolozsváron akkor egyetem nem is volt.

Uzdi-Szt.-Péter, 1895. jan. 28.

Uttás Lajos.

Estély. Vidám összejövetelt tartott jan 15-én este a minden hó 15-én összegyűlő társaság Kolozsvárt.

Az estélyen igen nagy számban jelentek meg s a jelenlevők kellemesen töltötték az időt. *Szabó Samu* üdvözölte szép pohárköszöntőben az ujjonnan ellátogatott vendégeket, ezek között a honvéd-egylet választmányi tagjait, kik odaadással munkálkodnak a szegény bajtársaik felsegítésén. A honvédegyelet jegyzőjét *Nagy Pál* főhadnagyot köszöntötte ezután fel, ki a választmányi határozatoknak odaadó munkával érvényt szerez.

Majd a jelen levő hölgyekre emelt poharat, kik a társaságot jelenlétükkel kellemesebbé teszik.

Bocskor Lajos érdekes részleteket beszélt el a korona elásásáról, melynek helyét közelebről meglátogatta s mely helyen ő Felsege kápolnát építtetett. Egy könyvet is hozott onnan az ereklye-muzeum részére, melyben a korona elásása és feltalálási részletei foglaltnak.

Persian Gerő a Hentaller Lajos „*A szabadságharc dalai*“ című könyvéből, olvasott fel érdekesebb énekeket, s fűzött hozzá magyarázatokat. Felemlített egy pár dalt, mely a könyvből kimaradt. Néhány szebb dalt, érczes bariton hangján el is énekelt. Felköszöntötték az orsz. ereklye-muzeum újabb tisztviselőjét Kalmár Antal főhadnagyot, ki a muzeum ügyét egész odaadással szolgálja.

A kolozsvári honvédegyelet népes gyűlést tartott jan. hó 13-án d. u. Szabó Sámuel elnökle alatt. Jelen voltak: Biró József, Kalmár Antal, Nagy Pál, Nedoroszték János, Mamicza János, Szucsáky Imre, Vincze István, Persian Gerő (Sz.-Fenes), Spaller Károly és mások. 10 honvéd és honvéd özvegy, ellátás iránti előterjesztését tárgyalta. Pénztárnok jelentette, hogy pillanatnyi segélyezésekre önkéntes adakozásokból újév alkalmával 27 forint folyt be. Választmány a szíves adakozóknak hálás köszönetet mond. Az egyesület jegyzője, ki az egyelet ügymenetét idáig vezette s másfél évi szorgalmas munkával minta-egyletté emelte a kolozsvári honvédegyeletet, több oldalú elfoglaltatása miatt a teendők alóli felmentését kérte. A választmány elismerésének nyilvánítása mellett felmentette őt a teendők alól, felkérte azonban az egyelet további támogatására. A jegyzői és irodai teendők jövőben való vitelére Nagy Pál nyug. számtanácsos főhadnagyot, a levéltár kezelésére pedig Kalmár Antal főhadnagy választm. tagokat kérte fel.

A kolozsvári szegény honvédek részére Mamicza János pénztárnok kezeihez újév alkalmával adakoztak ifj. Bertha Mihály 1 frt. Spaller Károly 1 frt. Vincze István 1 frt. id. Knauer József 1 frt 50 kr. Kornhauser Farkas 10 frt Mamicza János 1 frt. Münszter Ede 1 frt. Gámán Zsigmond 1 frt. Biró József 1 frt. Vajasdi Lajos 50 kr. öz. Gáll Dánielné Nagyváradról 1 frt. Földváry Miklós (Csépán 5 frt.) — gr. Esterházy Miguel 2 frt. Pillanatnyi segélyezésre a honvéd-egylet kiadott. Öz. Has Mihálynénak 3 frt. öz. Muszy Ferenczenének 3 frt, Carniol Samunak 3 forint.

Hibaigazítás. Lapunk 1894 évi, 23-ik számának „Dembinszki lemondásáról szóló napi parancs“ című közleményében a 35-ik sorban „Demethe“ után „január“ helyett junius irandó, valamint a 24-ik szám 218-ik lapján, a jobb hasáb 30-dik soránál, a „csatánál“ szó után még oda olvasandó a következő: „Mészáros Lázár, mint fővezér, Dembinszki, mint tábornoki főnök, a temesvári csatánál pedig“.

A 170 sűrűen nyomott lapra terjedő csinos kiállítású mű ára piros vászonkötésben 1 frt, arany nyomású és metszésű vászon *disz kiállításban* 1 frt 50 kr. A megrendelés lapunk szerkesztősége címére küldendő.

Végül megjegyezzük, hogy a naplót Veress Endre, az emigráció történetével foglalkozó munkatársunk rendezte sajtó alá és kísérte magyarázó jegyzetekkel, s ugyan ő írta meg a szerző életrajzát is.

A mű tiszta jövedelmét a szerző emlékéért fenntartó alapra fordítjuk. Ez alap eddigi bevétele már le van téve a kolozsvári kereskedelmi bank 2540, sz. könyvecskéjében.

Az „1848—49. „Történelmi Lapok“ szerkesztősége.

A Sánta huszár naplóját újabban megrendelték: Deák Ferencz, Uzdi-Szt.-Péter. 1 frt. Uttzás Lajos, Uzdi-Szt.-Péter. 1 frt Szabó Károly, Sárkány. 1 frt. Vincze István, Kolozsvár. 1 frt. Az alap bevétele eddig 22 forint.

Az 1849—49-iki magyar szabadságharc története. Irta Gracza György. Kiadta (Lampel R.) Wodianer F. és Fiai könyvkereskedő cég, Bpsten. Még nincs egy éve, hogy Wodianer F. és Fiai könyvkereskedő cég egy oly füzetes munkát indított, melynek szükségét a magyar közönség már régen érezte, s amely irodalmunknak egy nagy hézagát volt hivatva betölteni. Értjük az 1848—49-iki magyar szabadságharc történetét, melynek első füzetét 1893. november közepén jelent meg, s a melyből most már az egész első kötet, tehát a munkának teleresze fekszik előttünk. Átlapozva ez érdekes kötetet, valóban elmondhatjuk, hogy a szerző: Gracza György ismert nevű író-társunk, mint pedig a kiadó cég lelkiismeretesen beváltották ígéretüket. A szöveg tárgyilagossággal adja elő ama dicsőséges korszak történetét, melynek hallatára ma is megdöbben minden magyar ember szíve; világosan, áttekinthetően csoportosítja az óriási anyagot, s míg egyfelől gondosan felhasználja az összes forrásokat, e mellett számos eddig ismeretlen adatot hoz fel színre. Ezek mellett a munka oly tiszta, zamatos magyarsággal van írva, annyira élénk és eleven, hogy olvasván azt, úgy tetszik, mintha egy érdekfeszítő regény fekdne előttünk. A kiadó cég a munka illusztrálása tekintetében végzett igazán dicséretes dolgot. Már említettük, hogy e részben Kreith Béla grófot a fővárosi 1848—49-iki ereklye-muzeum és képtár tulajdonosát bízta meg azzal, hogy állítsa össze a szabadságharcra vonatkozó egykoru képeket. Kreith gróf megbízatásának az ügylőz méltó buzgalommal felelt meg és a cégnek a még sehol nem reprodukált illusztrációknak igazán nagy számát bocsátotta rendelkezésre. Csak így volt lehetséges hogy a Gracza-féle munka közölje a szabadságharc összes több szereplőinek hiteles arcképeit, valamennyi nevezetesebb csatárját, a szabadságharc okmányainak és proklamációinak hű másolatát és végre színes képekben mutassa be egy a magyar nemzetőrségnek, mint az ellenünk harczolt osztrák és magyar orosz hadseregnek egyenruháit és felszereléseit. De ezenkívül nemcsak a magánosok birtokában levő emléktárgyakból mutat be igen sokat, hanem Kreith gróf utján azt is kieszközölte, hogy a bécsi csász. udvari könyvtár igazgatósága a magyar szabadságharcra vonatkozó gyűjtemények nevezetesebb példányait szintén átengedje a munka számára. Csak a szerző és a kiadó cég ez együttes tevékenységével volt elérhető, hogy aránylag rövid idő alatt oly nagybecsű munkával gazdagodott irodalmunk. Ez uton olyan könyv létesült, melynek még a külföldi irodalomban is vajmi kevés párja akad, s melyről igazán elmondjuk, hogy egyetlen magyar ember könyvtárából sem volna szabad hiányoznia. A kiadó cég a most elkészült első kötethez rendkívül díszes bekötési táblákat is készítettet melyeken Zalának budai honvédszobra hű dombornymatban van reprodukálva. E táblába kötte a munka valóban ékessége lehet minden szalon asztalának. Az első kötet immár diszkötésben 7 frtért esetleg havi 1 frtos részletfizetésre is kapható, a bekötési tábla az I. kötethez külön 1 frt. 20 kr., a munka folytatása pedig 80 krajczáros füzetekben rendelhető meg kiadó cégnél, (Wodianer F. és fiai, Budapest, Andrássy-ut 21.)

„A magyar nemzet története“ című Szalay-Baróti-féle füzetes vállalatból, melyet már több ízben volt alkalmunk olvasóink figyelmébe ajánlani, most jelent meg a 6. füzet. Ebben bevezgődik „A fejedelmek kora“ cz. szakasz és megkezdődik az Árpád-házból való királyok korának tárgyalása. Ehhez a füzethez is külön melléklet van csatolva: Szt. István palástjának rajza, melyet Ipolyi A. „A magyar szt. korona története és műleírása“ című műve nyomán Tull Ödön készített. Igen szépek a szövegbe nyomott illusztrációk is. Az egész mű körülbelül 65 füzetre van tervezve. Minden hó 1-én és 15-én egy-egy füzet jelenik meg, melynek ára 30 kr. Előfizetheti negyedévre (6 füzet) 1 frt 80 krajával. Az előfizetési díjak a kiadónivalba (Andrássy-ut 21. sz. a.) küldhetők.

Az 1848 iki magyar czimer. „Az 1848—49. magyar szabadságharc története“ című nagy munkának legújabb (28-ik) füzetete egy igen érdekes illusztrációt hoz. 1849 iki magyar czimert, a melyet a demonizálás után állapított meg a debreczeni országgyűlés. A czimerrajz s a régi a négy folyó a három halommal. De a korona hiányzik róla E helyett egy koszoru van, a koszoron áthuzva egy karpengé April 14-ke tán ez a korona nélküli czimer volt használatban az államépületeken, a honvédségnél, szóval mindenütt. a hová a forradalmi kormány hatalma eléit. A füzet többi érdekes képei a következők: A tömösi szoros leouidása. Olajnyomatú színes kép melléklet. Damjanich mint osztrák tiszt. Részlet az alvidéki harczokból. A függetlenségi nyilatkozat után. Szervianusok átkelése a Dunán. István nádor menekülése, Fényképe Lamberg holtestét az utcán hurczolja a nép. Lamberg megöletése a Pesti hajóhídon 1848 szept. 28-án honvédelmi bizottmány. Kossuth fegyverre szólitja Czegléd népét Lukovói ütközet 1848 szept. 29.

HIRDETÉSEK.

!Négy regény ingyen!

Felhívás

a művelt magyar olvasó közönséghez!

A „Képes Családi Lapok“ jelenleg már az ország minden vidékén a legtöbb művelt magyar család rendes házi barátja.

Érdekeltséget és elterjedtséget az által ért el, hogy mindig hazafiás irányban s ugy van szerkesztve, hogy a serdülő leánykaak is bátran a kezébe lehet adni, s e mellett az atyák, anyák és nagygyák is mindig megfelelő szórakozást és megfelelő olvasmányokat találhatnak benne.

A „Hölgyek Lapja“ című melléklet, a nő hű tanácsadója és szellemi titkára.

A „Regénymelléklet“ évente négy díszes regénnyel ajándékozza meg előfizetőit, szép színes borítékkal, melynek egyenkénti bolti ára 1 fit. tehát összesen négy forint.

A „Boríték“ tele van szórakoztató tárlányokkal s mulattató apróságokkal, kérdésekkel, feleletekkel, egyszerűen a „Képes Családi Lapok“ a legértelmesebb, a legelőkelőbb s mégis a legolcsóbb szépirodalmi képes hetilap.

A képek a legelső művészekeseteinek köszönik letüket. A „Hölgyek Lapja“ mellékletünknek dívatképei mindig a legjobb dívatnak mintái; így az 1893-ik évi első szám a következő tartalommal jelent meg:

„Hazmár és társa“ regény Benicskyni Bajza Lendétől; „Ujév“ költemény Ábrányi Emittől; „A befelől fordított kép“ novella Muray Ádolytól; „A nő feladata“ dr. Turnowsky Mórtól; „A sötét világ“ Tolnay Lajostól; „Az ifju anya“ költemény dr. Feleki Sándortól; „Az átom“ G. Didzseghy Mórtól; „Bál után“ Mézáros Sándortól; „Az időről“ szatíra Jámbor Lajostól; „A szép színésznő“ regény Ruányánszky Gyulától.

Előfizetési árak:

a „Hölgyek Lapja“ című dívat- s „Regény“-melléklettel együtt

Égész évre	6 frt — kr.
Fél évre	3 „ —
Negyed évre	1 „ 50 kr.

A „Képes Családi Lapok“ hetilapból mutatványsszámokat ingyen és bérmentec küld a kiadóhivatal mindazoknak, a kik ez iránt — legcélszerűbben levelezőlapon — hoz á fordulnak.

A ki három új előfizetőt gyűjt s az előfizetési összeget utalványon egyszerre beküldi, annak elismerésül „egy díszes emlékkönyvet“ küldünk.

Aki az egész évre szóló 6 forintnyi előfizetési összegre 80 kr. csomagolási- és postaszállítási díjjal együtt egyszerre beküld, annak elismerésül 4 regényt küldünk; a ki 3 frt előfizetési összeget és 40 kr csomagolási- és postaszállítási díjjal együtt egyszerre beküld, annak két regényt küldünk elismerésünk jeléül és a ki csak 1 frt 50 kr. negyedévi előfizetési díjat és 20 kr. csomagolási- és postaszállítási díjjal együtt beküld, annak a kiadóhivatal egy regényt küld jutalmul.

A „Képes Családi Lapok“ kiadóhivatala
Budapest, Vadász-utca 14. sz. saját házában

1. a honvéd neve:
 2. Született 18 hó n megye
 - községben. — Vallása :
 3. Honvédségi szolgálata előtt mivel foglalkozott, vagy mily állást töltött be?
 -
 4. 1848—49-ben, mely időtől kezdve, meddig szolgált?
 5. Honvéd minősége, melyik honvédzászlóaljnál vagy csapatnál szolgált?
 6. Ütközetben vett-e részt, melyekben?
 - hol?
 - mikor?
 - megsebesült, hol?
 7. A honvédségnél legutóbb milyen rangot viselt? Részesült-e kitüntetésben?
 -
 8. Jelenleg mi a foglalkozása?
 9. Jelenlegi tartózkodási helye
 - város község. megye
 10. Nős-e, vannak-e gyermekei? Milyen állást foglalnak el? Milyenek a vagyoni viszonyai?
 11. 1848—49-ről történeti visszaemlékezéseket irt-e, mely czim alatt, hol, mikor jelentek meg?
 12. Vannak-e egykoru jegyzetei, levelei, emléktárgyai, melyeket az ereklye-muzeum részére a „Tört. Lapok“-ban való közlés, illetve ismertetés végett beküldhet?
- Mellékelve (vizit-, kabinet, régi aquarel- rajzolt) arczkép drb. napló, leírás, ereklye drb.
- Kelt 189

.....
a honvéd aláírása

.....
a honvédegylet elnökének aláírása.